

Randvoorwaarden en tips
voor methodiekontwikkeling:
Samen werken aan
positieve jeugdzorg

job
'T
JONGE
OUDER
PERSPECTIEF

**ZU
YD**

Inleiding

De afgelopen jaren is er door de medewerkers van het JOP en het lectoraat Sociale Integratie middels actieonderzoek gewerkt aan een doorontwikkeling van een methodiek voor jonge moeders en jonge vaders. Deze methodiek is beschreven in het document: 'Methodiek JOP Positieve Jeugdzorg' (Knops, Donckers, Maassen & Crombach, 2023).

In het projectplan van de methodiekontwikkeling JOP is in fase 2 benoemd dat er een beleidsnotitie over deze methodiekontwikkeling wordt geschreven. Met de betrokkenen is afgesproken dat dit vorm krijgt in een White paper methodiekontwikkeling JOP. Anders dan met een formele beleidsnotitie willen de onderzoekers daarmee een kennisproduct aanleveren voor het JOP en andere organisaties die aan methodiekontwikkeling willen werken.

Voor het lectoraat Sociale Integratie, het JOP, de gemeente Heerlen en de aan het JOP verbonden organisaties geldt dit White Paper als een instrument voor een reflectieve terugblik op de methodiekontwikkeling die tot op heden heeft plaatsgevonden. Tevens biedt het de mogelijkheid om een vooruitblik te maken op de verdere doorontwikkeling en implementatie van de ontwikkelde JOP methodiek. Voor andere organisaties heeft dit White paper de bedoeling een kennisproduct aan te bieden dat gebruikt kan worden om methodiekontwikkeling systematisch aan te pakken. Daarmee is dit White paper ook een van de resultaten van het actieonderzoek. Hierbij hopen we dat het White Paper een bron van inspiratie mag zijn voor de uitvoering van methodiekontwikkelingstrajecten aan de hand van voorbeelden die we bij het JOP hebben opgedaan en in dit White Paper hebben beschreven.

Tenslotte wil het lectoraat Social Integratie hiermee ook bijdragen aan kennisontwikkeling en kennisdisseminatie rondom methodiekontwikkeling in het domein welzijn.

Kern

In dit White paper wordt de methodiekontwikkeling vanuit een helicopterview beschreven. Hierbij worden twee invalshoeken aangehouden:

1. De randvoorwaarden die nodig zijn om een methodiekontwikkeling te faciliteren vanuit de volgende vier perspectieven:

- het organisatorisch perspectief
- het samenwerkingsperspectief
- het professionele perspectief
- het gebruikersperspectief.

2. De condities die nodig zijn om een methodiek inhoudelijk door te ontwikkelen. Deze worden beschreven vanuit vier perspectieven:

- het kaderstellend perspectief
- het conceptueel perspectief
- het handelingsperspectief
- het ervaringsdeskundig perspectief.

Beiden worden als één kant van dezelfde medaille gezien en ook als zodanig beschreven.

Opbouw

Het White Paper kent vanuit de twee invalshoeken de volgende opbouw:

- De beschrijving van het perspectief.
- Bevindingen vanuit onderzoek
- Een checklist met vijf belangrijke checkvragen
- Toepassing en illustraties vanuit de methodiekontwikkeling JOP

Deel 1

White Paper

Methodiekontwikkeling

Helikopterview randvoorwaardelijk

De helikopterview randvoorwaardelijk heeft betrekking op 4 perspectieven: het organisatorisch perspectief, het samenwerkingsperspectief, het professionele perspectief en het ervarings-deskundig perspectief. Deze worden onderstaand uitgewerkt.

Het organisatorisch perspectief

Kern van dit perspectief is bezien of er afdoende randvoorwaarden in de organisatie aanwezig zijn om de methodiekontwikkeling te initiëren, ontwikkelen, integreren implementeren en verduurzamen.

Bevindingen vanuit onderzoek

Een methodiekontwikkeling wordt krachtiger geadopteerd in organisaties als de relatie wordt gelegd tussen de methodiekontwikkeling en de missie en strategische agenda van de organisatie. Dit wordt eens te meer van belang als er meerdere deelnemende organisaties participeren in de methodiekontwikkeling.

Daarbij dient op besluitvormende lagen in de organisatie commitment te worden uitgesproken. Dit komt tot uitdrukking in het faciliteren van materiële en personele randvoorwaarden om de methodiek-ontwikkeling gestalte te geven.

Het is van belang dat de organisatie hierover congruente taal spreekt: uitspraken van commitment dienen niet alleen een ideologie te zijn, maar tot uitdrukking te komen 'organisational behaviour': "zeggen wat je doet en doen wat je zegt!" Ten aanzien van actuele 'grillen en tendensen' dient de organisatie een buffer te zijn om niet in de 'waan van de dag te vervallen' en als buffer het verduurzamen van de methodiekontwikkeling op langere termijn te bevorderen. De organisatie dient er ook voor te zorgen dat de methodiekontwikkeling in het PR- en communicatiebeleid van de organisatie wordt meegenomen, zodat interne en externe geleidingen bekend zijn met de methodiekontwikkeling.

Checklist

Vijf belangrijke checkvragen zijn:

1. Op welke wijze wordt de methodiekontwikkeling gerelateerd aan de missie en strategische agenda van de organisatie(s)?
2. Hoe is zichtbaar dat uitgesproken commitment en borging van de methodiekontwikkeling op lange termijn in alle lagen van de organisatie in concreet waarneembaar gedrag wordt waargemaakt?
3. Wordt een adequate en realistische inschatting gemaakt van de organisatorische, personele en financiële randvoorwaarden die noodzakelijk zijn om de methodiekontwikkeling te realiseren?
4. Is er voorzien in een structurele kritische reflectie op het samenwerkingsproces om methodiekontwikkeling plaats te laten vinden?
5. Wat zijn illustratieve voorbeelden die aantonen dat er op bewust niveau een PR- en communicatieplan is gemaakt om de methodiekontwikkeling intern en extern uit te dragen?

Toepassing en illustraties vanuit de methodiekontwikkeling JOP

- Vanuit partnerorganisaties (JENS, Moventis GGZ, 't Prunelleke) en overkoepelende programma's (Kansrijk van Start/Sjpruut, Kansrijke Start) wordt de methodiekontwikkeling gedragen.
- Vanuit gedeelde verantwoordelijkheid is het kernteam van het JOP in alle fasen van het actieonderzoek betrokken en mede-eigenaar.
- Er is een Mission Statement van het JOP geformuleerd dat de basis vormde voor de methodiekontwikkeling.
- Er is een stuurgroep met beslissingsbevoegde vertegenwoordigers vanuit de managementlaag van de deelnemende organisaties geformeerd.
- Landelijk is er een klankbordgroep geformeerd met expertise en ervaringsdeskundigheid op het gebied van jong ouderschap om te consulteren en/of advies in te winnen.
- Met het NJI is overleg geweest om de methodiekontwikkeling te registreren bij dit kennisinstituut.
- De methodiekontwikkeling wordt onder de aandacht gebracht in JOP werkoverleggen, werkateliers, good experience conferences, lectoraatsoverleg en via (inter)nationale presentaties voor landelijke instituten/organisaties en het International Parent Centred Network.
- Een website is gebouwd voor het JOP, waarin de methodiekontwikkeling is opgenomen.
- Om een nieuwe communicatiestijl gericht op de methodiek uit te dragen werkt het JOP samen met PR- en communicatie-experts.

Het samenwerkingsperspectief

Kern van dit perspectief is gericht op het benoemen en beschrijven van kritische factoren in de samenwerking die voor methodiekontwikkeling noodzakelijk zijn.

Bevindingen vanuit onderzoek

Om de samenwerking voor de methodiekontwikkeling te bevorderen is het belangrijk om te investeren in het 'elkaar leren kennen' op professioneel en persoonlijk vlak. Dit levert een bijdrage aan gevoel van cohesie en binding met de beoogde methodiekontwikkeling.

Specifiek is het hierbij van belang aandacht te schenken aan ieders wetenschappelijke en methodische referentiekaders waarmee naar de methodiekontwikkeling wordt gekeken. Herkenning en erkenning hiervan levert een constructief en productief proces van methodiek-ontwikkeling op en voorkomt of vermindert stagnatie op basis van verschillende visies.

Frequentie en duurzaamheid van de contacten tussen de professionals is voorwaarde om een effectieve bijdrage aan de methodiekontwikkeling te genereren.

Het scheppen van een klimaat van psychologische veiligheid waarin ruimte is om met elkaar te 'schuren en stretchen' rondom de methodiekontwikkeling is wezenlijk voor een kritische reflectie over de methodiekontwikkeling en referentiekaders van de deelnemende professionals.

Dekking door de 'moederorganisaties' over de bijdrage aan de methodiekontwikkeling is van belang voor het realiseren hiervan. Deze dekking heeft zowel betrekking op de visie op de methodiekontwikkeling, de materiële en personele randvoorwaarden én de 'mentale vrijheid' om los van de belangen van de eigen organisatie bij te dragen aan de methodiekontwikkeling.

Toepassing en illustraties vanuit de methodiekontwikkeling JOP

- Het leren kennen van elkaar op professioneel en persoonlijk niveau is bij de methodiekontwikkeling van het JOP regelmatig herhaald om het collectief geheugen vast te houden en vanwege de vele personele wisselingen door andere gronden.
- Binnen het JOP werd in het actieonderzoek door de onderzoekers via bronnenonderzoek, interviews, logboeken en dialoogsessies gezocht naar achterliggende referentiekaders en (maatschappelijk en professionele) normering die van invloed zijn op methodiekontwikkeling.
- Bij de methodiek-ontwikkeling van het JOP zijn de voorlopige resultaten voorgelegd aan verschillende gremia: de professionals in werkateliers, de gebruikersgroep, de klankbordgroep en experts in jong ouderschap en methodiekontwikkeling.
- Tijdens de methodiekontwikkeling is het van belang een gezamenlijke reflectiewijze te vinden en regelmatig verdiepend te reflecteren op het proces, de taak en het product.
- Binnen de methodiekontwikkeling bij het JOP was er sprake incongruente boodschappen en handelen vanuit de moederorganisaties naar de professionals: de deelname aan de methodiekontwikkeling versus declarabiliteit van de medewerkers. Daarbij kon worden gesignaleerd dat er geen of te weinig tijd vrij was om een actieve bijdrage aan de methodiekontwikkeling te leveren. Dat leverde dilemma's op voor professionals.

Checklist

Vijf belangrijke checkvragen zijn:

1. Wat zijn de belangrijkste wetenschappelijke en methodische referentiekaders en ervaringen waarmee de betrokken professionals naar de methodiekontwikkeling kijken?
2. Is er een gericht plan van aanpak voor de methodiekontwikkeling gemaakt waarbij de belangrijkste rollen, verantwoordelijkheden, taken en bevoegdheden, duidelijk zijn?
3. Hoe ervaren de betrokken professionals bij de methodiekontwikkeling de frequentie, de doorlooptijd het tijdspad en deadlines?
4. Op welke wijze ervaren de betrokken professionals bij de methodiekontwikkeling psychologische veiligheid om af te wijken van groepsnormen in de ontwikkelgroep?
5. Zijn er illustratieve momenten aan te duiden waarin het denken en handelen buiten de kaders van de moederorganisatie bevorderd of belemmerd werden?

Het professionele perspectief

Kern van dit perspectief is dat er wordt aangegeven welke professionele condities van belang zijn om tot methodiekontwikkeling te komen..

Bevindingen vanuit onderzoek

In termen van attitude is bij dit perspectief van belang dat de professionals die een bijdrage aan de methodiekontwikkeling leveren de bereidheid en competentie (kunnen en willen) tonen tot een persoonlijke professionele en methodisch professionele reflectie. Zonder kritische en bij momenten schurende 'out of the box' reflectie wordt er geen innovatieve en transformatieve methodiekontwikkeling gerealiseerd. De methodiekontwikkeling blijft dan beperkt tot verbeteren of vernieuwen van bestaande methodieken. Professionals die aan methodiekontwikkeling werken dienen een soepele balans te kunnen hanteren tussen een lineaire (doelgericht met afgebakende mijlpalen) en een cyclisch iteratieve benadering (herhaald doorlopen van stappen). Een te sterke lineaire benadering leidt tot verstarring en een te grote iteratieve benadering leidt tot stuurloosheid en chaos. Methodiekontwikkeling = gecoördineerde creativiteit!

Van professionals die zich bezig houden met methodiekontwikkeling mag worden verwacht dat zij conceptueel - voorbij de operationele dagelijkse praktijk! - naar de methodiek-ontwikkeling kunnen kijken. Dit betreft een legitimatie van de methodiekontwikkeling vanuit een beroepsvisie, beroepscompetenties, normatieve beroepsstandaarden, beroepsmethoden en beroepstheorieën. Methodiekontwikkeling dient gebaseerd te zijn op een integrale benadering vanuit meerdere perspectieven van professionals om aan de complexiteit van de situatie van de gebruikersgroep tegemoet te kunnen komen.

Toepassing en illustraties vanuit de methodiekontwikkeling JOP

- Een heldere kaderstelling vanuit positieve jeugdzorg bleek ondersteunend te werken voor de methodiekontwikkeling van het JOP.
- De professionals van het JOP zijn bij de methodiekontwikkeling regelmatig gevraagd de werkbare factoren van de bestaande methodieken te benoemen.
- Bij het JOP was een heroriëntatie nodig of de methodiek voor jonge moeders vertaalbaar was naar jonge vaders.
- Bij het JOP was een transformatie nodig vanuit een deficit-benadering naar een benadering van positieve jeugdzorg en veerkracht.
- De methodiekontwikkeling vroeg van professionals een stap verder dan een attitude gericht op verbetering of vernieuwing, namelijk een transformatieve attitude (doel en werkwijze veranderen).
- Methodiekontwikkeling bekeken vanuit beroepsvisie en beroepsstandaarden was nodig, naast de methodiekontwikkeling vanuit de alledaagse praktijk te beredeneren.
- Bewustzijn werd ontwikkeld over het redeneren vanuit eigen dominantie methodische en normatieve referentiekaders.

Checklist

Vijf belangrijke checkvragen zijn:

1. Hoe is de bereidheid en competentie om buiten de bestaande persoonlijke en professionele referentiekaders te treden bij de professionals die werken aan de methodiekontwikkeling gecheckt?
2. In welke mate zijn de professionals die aan de methodiekontwikkeling werken toegerust om vanuit een goede balans tussen structuur- en processensitief te handelen?
3. Wat is de inschatting van de conceptuele expertise en kwaliteiten van de professionals die meewerken aan de methodiekontwikkeling?
4. Kenmerkt de benadering van de professionals die zich met de methodiekontwikkeling bezig houden zich door een debat benadering ("de ander overtuigen van de eigen standpunten") of dialoogbenadering (empathiseren met de overtuigingen van de ander)?
5. In welke mate kunnen de professionals die meewerken aan de methodiekontwikkeling buiten de eigen methodische en theoretische kaders kijken en 'kokerdenken' loslaten?

Het gebruikersperspectief

Kern van dit perspectief is gericht op het benoemen en beschrijven van kritische factoren in de samenwerking die voor methodiekontwikkeling noodzakelijk zijn.

Bevindingen vanuit onderzoek

Het is belangrijk om inzicht te krijgen in het gebruikersperspectief via diverse onderzoeksmethoden samen met de uiteindelijke gebruikersgroep, intermediairen én de professionals die met de gebruikersgroep werken. De combinatie van diverse onderzoeksmethoden garandeert een betere 'gebruikerskwaliteit'.

Het is van belang om niet alleen professionals of hun organisaties als intermediair te gebruiken om in contact te komen met de gebruikersgroep. Het is belangrijk om een breed scala aan intermediairen aan te spreken: vertegenwoordigers van de gebruikersgroep en leden uit hun informele netwerk, medici, paramedici, scholen, arbeidssituaties, opbouwwerkers, enz.

Let bij benadering van de gebruikersgroep op dat het professionele en organisatieperspectief niet dominante perspectieven

worden naar de gebruikersgroep. Dit kan juist nét een drempelverhogend effect hebben.

Het gebruikersperspectief is niet gelijk, maar wel evenwaardig aan het professionele en organisatorische perspectief. Gebruik methoden die voor professionals wellicht 'onconventioneel' zijn om inzicht te krijgen in de ervaringen van gebruikers. Belangrijk hierbij is om ervaringskennis niet alleen via 'gebruikelijke bronnen' zoals hulpverleningscontacten, reguliere inspraakorganen of klankbordgroepen te verkrijgen. Sluit tevens aan op de opgebouwde ervaringskennis, passies en expertise van mensen.

Werk outreachend bij voor professionals en beleidsmakers moeilijk te bereiken doelgroepen. Zet niet alleen in op structurele betrokkenheid van een kleine groep gebruikers, maar durf in iedere fase van het onderzoek opnieuw een (passend) gebruikersperspectief opnieuw te vinden.

Checklist

Vijf belangrijke checkvragen zijn:

1. Hoe is de gebruikersgroep gedefinieerd en door wie is dat gedaan?
2. Waar dient bewustwording plaats te vinden rondom wederzijdse beeldvorming tussen de gebruikersgroep en professionals/organisaties (eerdere ervaringen, organisatorische of professionele referentiekaders, normeringen, enz.)?
3. Wat zijn de belangrijkste vindplaatsen om met de gebruikersgroep in contact te komen?
4. Wie zijn sleutelfiguren in en rondom de gebruikersgroep die van belang zijn om in het kader van de methodiekontwikkeling te benaderen?
5. Welke 'onderzoeksmethoden' zullen aansluiten en passend zijn bij deze gebruikersgroep.

Toepassing en illustraties vanuit de methodiekontwikkeling JOP

- Bij de methodiekontwikkeling van het JOP werd in het kader van actieonderzoek een combinatie van onderzoeksmethoden gebruikt: bronnenonderzoek, interviews en dialoogsessies met de gebruikers en professionals, focussessies met gebruikers en professionals, logboeken, expertinterviews, enz.
- De gebruikersgroep werd gezien als co-creators van kennis op basis van hun interesses, ervaringen, ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid. Ze participeerden bijvoorbeeld niet alleen in de klankbordgroep, maar traden op als dagvoorzitter of workshopleider bij symposia of ontwikkelden producten.
- De missie en visie en kernwaarden van het JOP werden aangepast op de gebruikersgroep.
- De gebruikersgroep werd bij het ontwikkelen van de JOP methodiek gezien als een subject en participant van onderzoek in verschillende rollen.
- De gebruikersgroep werd op verschillende vindplaatsen benaderd die niet alleen werden aangediend door de bestaande professionele begeleidingsrelaties, maar ook scholen, buurt/jongerencentra, hangplekken, cafés, sportclubs, enz.
- De communicatiestijl van het JOP werd aangepast op de gebruikersgroep.
- Studenten zijn als stagiaire, werkstudent of vanuit afstudeeronderzoek of minor betrokken bij contact leggen met de gebruikersgroep vanwege dezelfde levensfase.

Deel 2

White Paper

Methodiekontwikkeling JOP

Helikopterview Methodiekontwikkeling: Inhoudelijk

Onderstaand wordt ingegaan op de helikopterview van de condities voor de inhoudelijke methodiekontwikkeling zelf.

De helikopterview op de inhoudelijke realisatie van de methodiekontwikkeling heeft betrekking op 4 perspectieven: het kaderstellend perspectief, het conceptueel perspectief, het handelingsperspectief en het ervaringsdeskundig perspectief.

Het kaderstellend perspectief

Het kaderstellend perspectief heeft betrekking op de wijze waarop de organisatie de methodiekontwikkeling inhoudelijk heeft gepositioneerd. Daarbij gaat het om de methodiekontwikkeling inhoudelijk zodanig te positioneren dat deze in het verlengde van de missie van de organisatie(s) kan worden gezien. Hierbij kan eraan worden gedacht dat de methodiekontwikkeling dient bij te dragen aan (bijvoorbeeld) het bevorderen van inclusiviteit, sociale rechtvaardigheid, maatschappelijke participatie of integrale hulpverlening. Het gaat er dus om dat de methodiekontwikkeling in relatie tot het hogere doel wordt gesitueerd.

Bevindingen vanuit onderzoek

Het is van belang de methodiekontwikkeling te koppelen aan een 'mission statement' waarin de kernwaarden van de organisatie worden benoemd. De methodiekontwikkeling dient congruent te zijn met deze kernwaarden.

Het bleek van belang dat een inhoudelijke kaderstelling wordt aangereikt waaraan kan worden gerefereerd: waartoe leidt de methodiekontwikkeling? En wat is 'de vaargeul' waarbinnen de methodiekontwikkeling zich dient te bewegen?

De verschillende methodische perspectieven voor methodiekontwikkeling moeten 'aan de voorkant' helder zijn. Denk onder meer aan individuele, situationele, maatschappelijke en normatieve perspectieven die belang zijn voor de methodiekontwikkeling.

Checklist

Vijf belangrijke checkvragen zijn:

1. Aan welk hoger doel en realisatie van kernwaarden dient de methodiekontwikkeling bij te dragen?
2. Welke inhoudelijke kaderstelling wordt in de opdracht voor de methodiekontwikkeling aangereikt?
3. Vanuit welk methodisch perspectief dient de methodiekontwikkeling vorm te krijgen?
4. Welke normatieve kaders voor de methodiek zijn van belang om mee te nemen?
5. Welk aspect uit het maatschappelijk perspectief dient in de methodiekontwikkeling meegenomen te worden?

Toepassing en illustraties vanuit de methodiekontwikkeling JOP

- Er werd een Mission Statement voor het JOP geformuleerd die de basis voor de methodiekontwikkeling vormde.
- Als inhoudelijke kaderstelling voor de methodiekontwikkeling koos het JOP voor het model van positieve jeugdzorg.
- De pilaren van positieve jeugdzorg werden gerelateerd aan de beoogde methodiekontwikkeling.
- Er werden drie perspectieven voor methodiekontwikkeling geformuleerd: preventie, begeleiding, veiligheid.
- Het maatschappelijke perspectief van de methodiekontwikkeling had betrekking op een positieverbetering van jonge ouders in de samenleving en tegengaan van stigmatisering.

Het conceptueel perspectief

Het conceptuele perspectief heeft betrekking op verantwoording van de methodiek-ontwikkeling op basis van onderliggende wetenschappelijke en praktijktheorieën. Dit zijn de sturende theorieën en methodische stromingen die het gebruik van methodiekontwikkeling ondersteunen en legitimeren. Daarbij kan een onderscheid gemaakt worden tussen wetenschappelijk theorieën en praktijktheorieën (= methoden) op individueel, situationeel en maatschappelijk gebied.

Bevindingen vanuit onderzoek

Het is belangrijk een onderscheid te maken tussen funderende wetenschappelijke theorieën, praktijktheorieën (= methoden) en normatieve theorieën die als onderligger voor de methodiekontwikkeling worden gehanteerd.

Als we dit toespitsen, betekent dit:

Welke wetenschappelijke theorieën worden gebruikt als onderlegger van de methodiek-ontwikkeling, bijvoorbeeld psychologische, pedagogische, leertheoretische, systeemtheoretische, ecologische, maatschappijkritische of sociologische theorieën?

Checklist

Vijf belangrijke checkvragen zijn:

1. Zijn basisbegrippen over het onderscheid tussen funderende wetenschappelijke- praktijktheorieën/methoden en normatieve theorieën helder voor de groep medewerkers die de methodiekontwikkeling gestalte geven?
2. Is duidelijk wat de belangrijkste wetenschappelijke theorieën zijn die het fundament vormen voor de methodiekontwikkeling?
3. Welke praktijktheorieën/methoden worden als basis gebruikt bij de methodiekontwikkeling?
4. Idem voor normatieve theorieën die gebruikt worden bij de methodiekontwikkeling?
5. Refereren de professionals die de methodiekontwikkeling gestalte geven vanuit de dagelijkse operationele praktijk en kunnen ze deze verbinden of legitimeren aan ondersteunende theorieën?

Welke praktijktheorieën/methoden gebruiken we als onderligger, bijvoorbeeld taakgerichte hulpverlening, positief opvoeden, systeem/gezinsbenadering, netwerkbenadering, presentiebenadering, emanciperende hulpverlening of sociale actie.

Welke normatieve theorieën worden bij de methodiekontwikkeling gebruikt als referentiekader?

Toepassing en illustraties vanuit de methodiekontwikkeling JOP

- Bij de beschrijving van de methodische perspectieven bleek dat ondersteunende theorieën impliciet werden gehanteerd.
- Het expliciteren van de ondersteunende wetenschappelijke, methodische en normatieve theorieën bleek de verantwoording van de methodiekontwikkeling te bevorderen.
- Vanuit de verschillende methodische perspectieven: preventie, begeleiding, veiligheid bleek complex en tegelijkertijd verhelderend om deze nadrukkelijker te relateren aan wetenschappelijke - methodische en normatieve theorieën. Bijvoorbeeld: bij preventie werden theorieën benoemd op het gebied van primaire, secundaire en tertiaire preventie. Bij het perspectief begeleiding werden wetenschappelijke theorieën en methoden benoemd op het gebied van presentiebenadering, positieve psychologie, oplossingsgericht werken, ouderschapstheorie, pedagogische ondersteuning. Bijvoorbeeld bij het perspectief veiligheid werden methoden benoemd op het gebied van fysieke, psychologische sociale veiligheid.
- Verbinding tussen academische kennis vanuit onderwijs en praktijkervaringen bleek verrijkend te zijn in de methodiekontwikkeling.

Het handelingsperspectief

Het handelingskader van de methodiek heeft betrekking op de wijze waarop de methodiek gestalte krijgt. Methodiek en methodisch handelen veronderstelt een onderscheid te kunnen maken tussen methodiek, methode en interventies. Het methodisch handelen gaat uit van bekend zijn met de visie en uitgangspunten van de betreffende methodiek. Hierbij horen een aantal kenmerken van methodische handelen in de methodiekontwikkeling centraal staan: doelgericht, systematisch en procesmatig. Daarnaast is er de fasering van de methodiek. Hierbij gaat het bij elke methodiek om het doorlopen van de regulatieve cyclus, bestaande uit: oriëntatie - analyse - doelbepaling - strategiebepaling - interventies - evaluatie/reflectie. De bovengenoemde kenmerken en cyclus geven tevens invulling aan de rol van de professional.

Bevindingen vanuit onderzoek

Het is belangrijk om een aantal basisbegrippen aan te reiken over een methodiek en methodisch handelen. Denk aan het onderscheid tussen methode (geheel van werkwijzen), methodiek (leer van de methode), interventie (concrete ingrepen/tussenkost) en instrumentarium (tools en modellen die worden gebruikt). Deze blijken in de praktijk door elkaar gehaald te worden.

Verhelder basiskennmerken van methodisch handelen: doelgerichtheid (de methodiek beoogt een bepaald doel te realiseren), systematisch (de sturing en structuur die de werker aanbrengt) procesmatig (de fasering die wordt afgestemd op de gebruiker).

Laat zien welke visie en uitgangspunten ten aanzien van probleemoplossing vanuit bepaalde methodieken centraal staan. Denk hierbij aan of methodiek uitgaat van: persoonlijke groei, technisch professionele, politiek/maatschappijkritische visie en vertaal deze naar de methodiekontwikkeling.

Maak duidelijk dat verschillen in methodieken kunnen ontstaan door: verklaringstheorieën, visie op probleemoplossing, grootte van het cliëntsysteem, duur van de hulpverlening en structurering vanuit de methodiek. Breng de regulatieve cyclus van de methodiek die in de methodiekontwikkeling centraal staat in beeld.

Van professionals die zich bezig houden met methodiekontwikkeling mag worden verwacht dat zij conceptueel - voorbij de operationele dagelijkse praktijk! - naar de methodiekontwikkeling kunnen kijken. Dit betreft een legitimatie van de methodiekontwikkeling vanuit een beroepsvisie, beroepscompetenties, normatieve beroepsstandaarden, beroepsmethoden en beroepstheorieën. Methodiekontwikkeling dient gebaseerd te zijn op een integrale benadering vanuit meerdere perspectieven van professionals om aan de complexiteit van de situatie van de gebruikersgroep tegemoet te kunnen komen.

Checklist

Vijf belangrijke checkvragen zijn:

1. Beschikken de ontwikkelaars van de methodiek over een eenduidig gezamenlijk begrippenkader met de kernbegrippen over methodiek en methodisch handelen?
2. Zijn de betrokkenen bij methodiekkontwikkeling bekend met de achterliggende visie en uitgangspunten die zij willen hanteren?
3. Kan aangetoond worden dat de methodiekkontwikkeling beantwoordt aan de kenmerken van een methodiek: doelgerichtheid, systematisch en procesmatig.
4. Is er een concreet uitgewerkt overzicht met de cyclus van methodisch handelen: Waarop wordt georiënteerd? Welke items worden in de analyse meegenomen? Wat wordt vanuit de methodiek in de strategie centraal gezet? Wat zijn de concrete probleemspecifieke en interactionele interventies die vanuit de methodiek worden gedaan?
5. Is duidelijk vanuit welke aspecten verschillen in methodieken kunnen ontstaan?

Toepassing en illustraties vanuit de methodiekkontwikkeling JOP

- Bij de methodiekkontwikkeling bij het JOP ontstond gaandeweg meer eenduidigheid in een voor iedereen herkenbaar begrippenkader over verschillen tussen methode - methodiek - interventies - instrumentarium.
- Het verschil tussen inhoudelijke kaderstelling en de methodiek/methode werd gaandeweg helder.
- Het kijken naar de methodiekkontwikkeling werd aanvankelijk vooral beredeneerd vanuit handelen in de praktijk en later ook vanuit de achterliggende visie en uitgangspunten.
- De regulatieve cyclus van de methodiek werd op onderdelen gaandeweg steeds verder geconcretiseerd.

Het ervaringsdeskundig perspectief

Steeds meer komt er aandacht voor het betrekken van de doelgroep als ervaringsdeskundigen bij de methodiekkontwikkeling. Het ervaringsdeskundig perspectief behelst dat de doelgroepen waarvoor de methodiek is bedoeld ervaringen opdoen, daardoor ervaringskennis ontwikkelen, op deze ervaringskennis hebben gereflecteerd en training hebben gehad om deze ervaringen ten dienste van anderen kunnen inzetten. Dat wordt bedoeld met ervaringsdeskundigheid. Deze ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid is geïntegreerd in de methodiekkontwikkeling.

Bevindingen vanuit onderzoek

Het is belangrijk om een visie te ontwikkelen waarin het gebruik maken van ervaringen, ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid evenwaardig wordt beschouwd aan wetenschappelijke en professionele kennis. Professionals dienen de expert-rol te 'durven' loslaten. Er is kennisoverdracht nodig over de wijze waarop ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid in samenwerking met professionals kan worden ingezet. Het opzoeken van deze ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid dient op verschillende manieren te geschieden: niet alleen vanuit de hulpverleningsoptiek,

ook vanuit een benadering van het voorliggend veld en voor professionals 'onconventionele vindplaatsen' van de ervaringsdeskundigen.

Gebruik maken van ervaringsdeskundigheid vraagt om een continue relatieopbouw die moet worden onderhouden. Inzet van ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid dient gedifferentieerd te geschieden: als co-onderzoeker, als intermediair, als co-creator van kennis, als kennisoverdrager, als co-trainer, enz.

Toepassing en illustraties vanuit de methodiekkontwikkeling JOP

- Bij het JOP werd het visiedocument van het Lectoraat Sociale Integratie/WSD Zuyd over "Ervaringsdeskundigheid in onderzoek, opleiding en praktijk" geïntroduceerd.
- Er werden werkateliers van het bij het JOP gewijd aan het inzetten van ervaringsdeskundigheid.
- Er waren dialoogsessies met jonge vaders en moeders waarin hun inbreng als ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid in de methodiekkontwikkeling werd meegenomen.
- Een jonge moeder werkte als afstudeerstagiaire vanuit haar opleiding CMD bij het JOP om een communicatieproduct te ontwerpen.
- De jonge vaders en moeders vervulden meerdere rollen in het methodiekkontwikkelings-traject: participant in het actie-onderzoek, intermediair naar de doelgroep, co-creator van kennis, facilitators van bijeenkomsten, enz.
- Er werd gebruik gemaakt van landelijke samenwerkingspartners waar jonge ouders als ervaringsdeskundige actief zijn.
- Ervaringsdeskundigen werkten mee aan het ontwikkelen van de JOP website en documentatie over jong ouderschap.
- Omdat duurzaam contact blijven houden met jonge vaders en moeders een uitdaging bleek, gingen werkstudenten als intermediairen contact leggen met jonge vaders en moeders.
- Een voorstel voor een social bootcamp voor jonge vaders, ontwikkeld door een studente SW, wordt opgepakt door het JOP en praktijkpartners om uit te voeren. Hierdoor wordt getracht op structurele en duurzame wijze vaders samen te laten komen en ook de betrokkenheid tussen onderzoekers/JOP-professionals en ervaringsdeskundigen duurzamer te laten zijn

Checklist

Vijf belangrijke checkvragen zijn:

1. Bestaat er een visiedocument in de organisatie waarin het inzetten van ervaringsdeskundigheid en ervaringskennis wordt gepositioneerd en gelegitimeerd?
2. Wordt er geïnvesteerd in kennisuitbreiding en attitude-ontwikkeling ten faveure van het inzetten van ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid?
3. Op welke wijze worden de ervaringen, ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid opgezocht en beschikbaar gemaakt voor de methodiekkontwikkeling?
4. Welke rol en bijdragen hebben de ervaringsdeskundigen in de methodiekkontwikkeling?
5. Hoe wordt de duurzame inzetbaarheid van ervaringsdeskundigen in de methodiekkontwikkeling gegarandeerd?

Zuyd Hogeschool. Het begint met jou.

Colofon

Auteurs: Wim Goossens, Marijke Sniekers, Lieke Tillmann, Sabrina Keinemans

Lectoraat Sociale Integratie en Werkplaats Sociaal
Domein Zuyd, Zuyd Hogeschool
Jonge Ouder Perspectief gemeente Heerlen

Sittard, Januari 2024

